

ності, де основна мета - це досягнення фізичних кондицій, необхідних для закріплення й утримання рівня здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості.

Викладачами кафедри розроблена система оцінки ступеня оволодіння студентами вимог навчальної програми з фізичного виховання, виходячи з норм державних тестів; умов набуття певних знань та вмінь; оволодіння одним з обраних видів оздоровчої гімнастики.

Перспективу для подальших досліджень визначаємо в розробці та застосуванні сучасних засобів залучення студентів до занять фізичним вихованням на інших факультетах нашого вузу.

Література.

1. Бех И.Д. Психологические основы нравственного развития личности: дис... доктора псих. наук : 19.00.07 / И.Д. Бех. — К., 1992. — 320 с.
2. Крапівіна К. Нетрадиційні форми фізичного виховання студентів : [навч. посібник] - / К. Крапівіна. — Львів, 1977.
3. Рогалева Л.Н. Гуманизация спорта как фактор повышения спортивного мастерства / Л.Н. Рогалева // Спорт, духовные ценности, культура. — М., 1997. — Вып. 3. — С. 300-301.
4. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т.Ю. Крुцевич. — К.: Олимпийская литература, 2003. - Т. 2. - 392 с.
5. Царик А.В. О культуре физической и духовной / А.В. Царик // Физкультура и спорт. — 1989. - №1. — С. 3-96.

ДЕОНТОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В АСПІРАНТУРІ: СУТНІСТЬ І РЕЗУЛЬТАТИ

УДК 378.937
Полякова Г.П.

У статті подано теоретичне обґрунтування моделі деонтологічної підготовки наукових кадрів через аспірантуру. Особливої уваги приділено висвітленню педагогічних умов, що зумовлюють становлення й формування в аспірантів компонентів структури деонтологічної культури.

Ключові слова: аспіранти, деонтологічна підготовка аспірантів, деонтологічна культура, педагогічні умови деонтологічної підготовки аспірантів, модель деонтологічної підготовки аспірантів.

Статья посвящена теоретическому обоснованию модели деонтологической подготовки научных кадров через аспирантуру. Особое внимание уделено педагогическим условиям, обуславливающим становление и формирование у аспирантов элементов структуры деонтологической культуры.

Ключевые слова: аспиранты, деонтологическая подготовка аспирантов, деонтологическая культура, педагогические условия деонтологической подготовки, модель деонтологической подготовки аспирантов.

The article is dedicated to theoretical grounding of the model of deontological training of scientific personnel through post-graduate courses.

Special attention is paid to the pedagogical conditions, causing formation of elements of deontological culture of post graduate students.

Key words: *postgraduate students, deontological training of postgraduate students, deontological culture, pedagogical conditions of deontological training, the model of deontological training of post graduate students.*

Постановка проблеми. Пріоритетна сфера в соціально-економічному і культурному розвитку української держави належить науковим та науково-педагогічним кадрам вищої кваліфікації, оскільки саме через їхню творчу діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального й духовного потенціалу нації, перспективний розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження й примноження культурної спадщини. Результати аналізу урядових документів з питань науки та вищої освіти (Закони України “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної творчості”, “Про наукову і науково-технічну діяльність” «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року»), теоретичних педагогічних досліджень з проблем модернізації неперервної та післядипломної освіти (В. Андрущенко, В. Бакіров, І. Зязюн, К. Корсак, В. Кремень, А. Кузьминський, О. Глузман, Н. Нічкало та ін.) переконливо засвідчують, що аспірантура, яка функціонує при вищих навчальних закладах, не забезпечує достатнього рівня особистісної та професійної підготовки аспірантів як майбутніх наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації до оволодіння сукупністю етичних та морально-правових норм, які регулюють виконання ними конкретних обов’язків та стимулюють відповідальність за їх порушення, а також спрямовують прийняття деонтологічно виважених рішень у нестандартних ситуаціях науково-дослідницької та науково-педагогічної діяльності відповідно до її гуманістично спрямованих цільових, змістових і процесуальних характеристик.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв’язку з цим останнім часом значно актуалізувалася проблема підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру (О. Бухнієва, О. Глузман, Л. Кондрашова, В. Курило, О. Мещанінов, В. Павлова, Н. Поживілова, С. Резніченко, І. Руснак, О. Цокур та ін.), професійна поведінка яких відповідає нормам, принципам, вимогам, які систематизує деонтологія як наука про належне. Необхідність впровадження та посилення деонтологічного аспекту їхньої професійної підготовки вже під час навчання в аспірантурі зумовлено високим соціальним статусом і роллю наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації у розвитку наукового та освітнього простору вищої школи, в якому дотримання обов’язку стає особливо значущим, оскільки від цього залежить її майбутнє.

Як загальновідомо, необхідність підготовки педагогічних кадрів на основі усвідомлення ними певних вимог суспільства, що ставляться до їхньої особистості і діяльності, відзначали великі педагоги минулого (П. Блонський, А. Дистервег, Я. Коменський, А. Макаренко, І. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький та ін.). Крім того, висвітленню означеного аспекту проблеми професійної підготовки педагога деякою мірою присвячено наукові праці відомих українських та російських учених (С.Архангельський, Є.Барбіна, А.Бойко, С.Гончаренко, В.Гриньова, О.Дубасенюк, І.Зязюн, М.Євтух, Н.Кузьміна, М.Лазарев, В.Лозова, А.Мудрик, Л.Нечепоренко, О.Пехота, І.Прокопенко, В.Семиченко, С.Сисоєва, В.Сластьонін, Л.Спірін, Т.Суценко, Н.Тарасевич, Г.Троцько, Р.Хмелюк та інші вчені).

Питання окремих аспектів формування професійної культури вчителя знайшло відображення в дослідженнях В.Грехнєва, В.Кан-Каліка, Н.Крилової, С.Мельничука, М.Подберезького, І.Прокопенка, Г.Шевченко та ін. Ціла низка праць присвячена дослідженню психологічних, педагогічних і культурологічних аспектів формування моральних уявлень учителя та ціннісних орієнтацій, переконань, принципів на різних етапах становлення його як фахівця (К.Гавриловець, Е.Гришин, В.Давидов, В.Журавльов, Л.Мігіна, В.Сластьонін та ін.). Натомість більш важливе значення для дослідження проблеми деонтологічної підготовки педагогічних кадрів має аналіз статусу педагогічної деонтології в системі педагогічних наук, характеристика стадій становлення теорії педагогічної моралі, що подано в працях Л.Архангельського, М. Васильєвої, А.Гусейнова, Е.Гришина, К. Левітана, В.Писаренко, І.Писаренко, В.Федоренко, В.Чернокозової, І.Чернокозова, С.Якобсона та інших.

Натомість, у педагогічній науці до сьогодні не розкрито сутність і механізм функціонування цілісного процесу деонтологічної підготовки кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, спрямованої на формування в них деонтологічної культури й компетентності, що забезпечує їхню готовність і спроможність здійснювати нормативну поведінку в сфері практичної поліфункціональної професійної діяльності. Виявлена проблема потребує обґрунтування концептуальної моделі організації деонтологічної підготовки кадрів вищої кваліфікації та розробки відповідних способів її реалізації в умовах функціонування аспірантури вищого навчального закладу.

З огляду на це, *метою* поданої статті є висвітлення педагогічних умов деонтологічної підготовки аспірантів під час їхнього навчання в аспірантурі.

Виклад основного матеріалу. Ознайомлення з результатами теоретичних напрацювань учених, практичним досвідом підготовки кадрів вищої кваліфікації в аспірантурі дало змогу виявити суперечність, яка об'єктивно має місце в їхній післядипломній освіті, зокрема: між складністю соціально-професійних функцій аспірантів як членів сучасного наукового та науково-педагогічного співтовариства, творчою природою їхньої науково-дослідницької та науково-педагогічної діяльності та необхідністю дотримання ними вже під час навчання в аспірантурі конкретних деонтологічних принципів, ціннісних орієнтацій, норм і правил при виконанні відповідних професійних дій; між потребою вияву відповідних морально-ділових якостей особистості науковця, що цілком усвідомлює міру своєї відповідальності та соціально-професійної ролі щодо відкриття нового наукового знання, і відсутністю знань щодо етики в

науці, професійної деонтології та досвіду творчої співпраці у науковому співтоваристві; між потребою у вихованні аспірантів як майбутніх наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, професійна поведінка яких відповідає встановленим етосом науки та педагогічною етикою стандартам, нормам, вимогам, і відсутністю цілеспрямованої організації їхньої деонтологічної підготовки в аспірантурі.

Зазначимо, що деякою мірою проблема деонтологічної підготовки висвітлена у дисертаційному дослідженні Л. Переймибиди, яка спрямувала свої зусилля на розвиток деонтологічної культури майбутнього медичного працівника. З позиції автора, проблема упровадження в навчально-виховний процес профільних навчальних закладів відповідного організаційно-педагогічного забезпечення щодо здійснення деонтологічної підготовки, спрямованої на розвиток деонтологічної культури особистості випускника медичного навчального закладу, є надзвичайно актуальною, оскільки саме вона пронизує всі компоненти професійної і духовної сфери майбутнього лікаря, активно впливає на рівень її вияву.

Саме деонтологічна культура у складі трьох провідних компонентів (особистісний, професійний та соціальний, що реалізуються через такі рівні прояву: “лікар і його ставлення до самого себе”, “лікар - пацієнт”, “лікар - колеги” та “лікар - суспільство”), на думку Л. Переймибиди, є найважливішим результатом деонтологічної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю діяльності загалом, а також важливою складовою їхньої соціалізації зокрема, що безпосередньо пов'язано із розкриттям інтелектуальних та духовних потенцій певної особистості професіонала. Набуття деонтологічних цінностей впродовж відповідної – деонтологічної підготовки кадрів здійснюється не тільки через пряме, але й опосередковане спілкування, проявляється в діяльності як характеристика особистості, що засвідчує максимальний ступінь розвитку певних якостей та властивостей індивідуума. За таких умов, як стверджує автор, дослідження деонтологічної культури повинно бути спрямоване на вивчення зовнішніх, внутрішніх, психічних, моральних, соціальних, уроджених і набутих якостей та властивостей майбутнього медичного працівника, які є складною динамічною системою в подальшій професійній діяльності.

Доведено, що деонтологічна культура характеризується складністю й багатомірністю та виступає як предмет, засіб і результат діяльності, у процесі якої засвоюються й розширюються певні категорії цінностей. Одночасно деонтологічна культура є системою норм і вимог суспільства до всіх напрямів діяльності лікаря. Вона опосередковано зумовлена реальними суспільними відносинами, їх мораллю, має об'єктивний зміст, соціальну основу, її притаманні специфічні закономірності. У процесі дослідження зроблено висновок, що деонтологічна культура є інтегрованою якістю особистості майбутнього лікаря в процесі допрофесійної підготовки та виражається в потребі самовдосконалення й самовираження в умовах подальшої професійної діяльності, стає мірою оволодіння фахом. Тому деонтологічну культуру особистості автор розглядає як ступінь присвоєння нею певних цінностей.

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи показано, що для реалізації змісту діяльності педагогічного колективу з розвитку деонтологічної культури майбутнього медика необхідно:

- створення навчального середовища, яке сприяє прояву творчого потенціалу кожного індивіда (збільшення гнучкості й динамічності його структури, варіативність управління елементами та зв'язками, що дозволяють на більш високому організаційному рівні виконувати провідну системну функцію - задоволення потреб у розвитку деонтологічної культури майбутніх медиків і формування творчо-професійної спрямованості їхньої діяльності);

- удосконалення структури навчальних дисциплін, навчального плану, надання їм гнучкості й варіативності з метою підвищення рівня освітніх потреб і потреб учнів щодо деонтологічної підготовки;

- забезпечення професійно-творчої спрямованості змісту навчальних дисциплін, які сприяють розвитку деонтологічної культури майбутнього медика.

Так, зокрема, зауважує М. Васильєва [1], ознайомлення з результатами теоретичних напрацювань учених і практичним досвідом підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах до майбутньої професійної діяльності дало змогу виявити суперечність, яка об'єктивно має місце в педагогічній освіті, зокрема між складністю соціальних функцій сучасного педагога, творчою природою педагогічної діяльності і необхідністю дотримуватися конкретних норм і правил педагогічних дій і, як наслідок, суперечність між потребою у вихованні майбутнього педагога, поведінка якого відповідає нормам, вимогам, і відсутністю цілеспрямованої організації їхньої деонтологічної підготовки. Разом з цим, відмічає автор, у педагогічній науці не розкрито цілісний процес деонтологічної підготовки, спрямованої на формування деонтологічної компетентності, що забезпечує готовність педагога до здійснення нормативної поведінки в галузі практичної професійної діяльності. Виявлена проблема потребує з'ясування й обґрунтування концепції конструювання змісту деонтологічної підготовки педагога, розробки технології його реалізації в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

З огляду на це, під деонтологічною культурою ми, враховуючи доробки низки дослідників, які розробляли проблему професійної культури наукових та науково-педагогічних кадрів, розуміли новоутворений та інтегрований феномен особистості аспірантів як майбутніх наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, що виступає як міра присвоєння ними певних цінностей, норм та ідеалів, об'єктивованих у професійному і духовному досвіді розвитку науки та вищої освіти та виражається в потребі самовдосконалення і самовираження в умовах їхньої подальшої професійної діяльності.

При цьому ми додержувалися думки, що деонтологічна культура в своєму складі нараховує чотири провідні компоненти. Так, особистісний компонент деонтологічної культури передбачає передусім опору на потребу в культурній ідентифікації аспірантів у процесі їхнього становлення і розвитку в якості майбутніх наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, що виявляється на рівні мікросистеми відносин: "аспірант і його ставлення до самого себе". Кваліфікаційний компонент знаходить своє відображення на рівні вияву відносин: "аспірант як член наукового та науково-педагогічного співтовариства - колеги", а професійний - на рівні вияву відносин: "аспірант як суб'єкт науково-педагогічної діяльності — студент як споживач сфери наукових та освітніх послуг вищої школи". Через це, кваліфікаційна та професійна складові деонтоло-

гічної культури аспірантів як майбутніх кадрів вищої кваліфікації набувають властивостей соціально нормованих феноменів, що вимагає від них значно більшої роботи над собою, спрямованої на постійне самовизначення та неперервне професійне самовдосконалення. Аксиологічний компонент деонтологічної культури виявляється на рівні вияву відносин “аспірант – світ професійної культури”, що зумовлює залучення його до розуміння та додержання загальноприйнятих професійних цінностей, норм та ідеалів.

З огляду на прикінцевий результат деонтологічної підготовки, ми вважали за доцільне реалізувати визначену сукупність педагогічних умов, що сприяли творчому поєднанню педагогічного управління навчально-пізнавальною та навчально-професійною діяльністю аспірантів з боку викладачів із їх власною ініціативою, самостійністю та активністю, співробітництвом та партнерством між ними, постійним самовдосконаленням. При цьому принципи діяльності викладачів з розвитку деонтологічної культури аспірантів, серед яких - гуманність, нормативність, диспозитивність, конфіденційність, імперативність, розглядалися як вихідні положення, що визначали загальне спрямування процесу їхньої деонтологічної підготовки в якості майбутніх наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, а також як основні вимоги до його змісту, технології та способів організації.

Саме за допомогою описаного вище арсеналу педагогічних засобів ми вбачали за доцільне досягти конструктивного вирішення провідних завдань деонтологічної підготовки, які передбачали підготовку аспірантів в якості майбутніх кадрів вищої кваліфікації як соціально зрілих фахівців і свідомо діючих членів суспільства знань, як взірців наукового та науково-педагогічного співтовариства, як універсальних постачальників широкої номенклатури наукових і освітніх послуг вищої школи, як професіоналів деонтологічного типу з потенціалом неперервного саморозвитку та самовдосконалення. Це передбачалося досягти шляхом реалізації визначеної сукупності педагогічних умов, що передбачали насичення змісту дисциплін освітньо-професійної програми навчання аспірантів актуальними питаннями професійної деонтології та етики, соціології та психології наукової та педагогічної творчості; тренінг професійних дій аспірантів щодо вироблення оптимальних форм і способів взаємодії з провідними суб'єктами наукового та науково-педагогічного співтовариства; стимулювання їхньої мотивації щодо вдосконалення власної нормативної поведінки в сфері наукових та освітніх послуг вищого навчального закладу; врахування життєвих проєктів аспірантів.

Саме ця сукупність педагогічних умов, за нашим припущенням, повинна сприяти подоланню наявних у процесі підготовки аспірантів протиріч, що виявляють свою суть як суперечність між вимогами до деонтологічно поінформованої особистості аспіранта та застарілим змістом їхньої освітньо-професійної програми підготовки в аспірантурі; між вимогами щодо активності й самостійності аспірантів у набутті деонтологічної компетентності та дефіцитом дієвих засобів їхнього залучення до наукового та науково-педагогічного співтовариства; між вимогами щодо опанування аспірантами деонтологічних принципів, норм і цінностей та формальністю їх реалізації під час здійснення наукової та педагогічної діяльності; між наявними перспективними можливостями і обмеженими способами задоволення освітніх, соціокультурних і особистісно-професійних потреб аспірантів тощо.

Висновки. Наш власний досвід роботи з аспірантами дозволяє стверджувати, що деонтологічна підготовка:

- функціонує на основі принципів цілісності, неперервності взаємодії з середовищем, що пов'язане з позитивною мотивацією тих, хто навчається, спрямованою на формування та вдосконалення власної нормативної поведінки, єдності деонтологічної освіти з практикою, що відображає стосунки з оточуючим середовищем;
- має ціннісно-гуманістичну спрямованість;
- методологічно обґрунтована як та, що має діяльнісно-нормативну основу з урахуванням потреб та інтересів особистості;
- технологічно забезпечує ідентифікацію особистісних позицій й інтересів тих, хто навчається, з системою деонтологічних відносин і цінностей, що розширює їхні суб'єктивні функції завдяки використанню різноманітних форм і методів роботи;
- орієнтована на інтеграцію моральної, правової та інтелектуальної складових свідомості і нормативної поведінки вихованців в особливу - деонтологічну культуру, що складає один з найбільш важливих її прикінцевих результатів.

Література:

1. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології: монографія. В.О. Харків. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. -Харків: Нове слово, 2003. - 216 с.
2. Переймибіда Лариса Валентинівна. Організаційні засади діяльності педагогічного колективу з розвитку деонтологічної культури учнів медичного лицю. Автореф. дис. канд. пед. наук. Л. В. Переймибіда. - К.: Б. в., 2008. - 21 с.

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

УДК 371.13:78+37.04

Хижна О.П.

В статье рассматривается проблема художественного образования студентов педагогических университетов. Подчеркивается, что важной задачей педагогической науки является разработка системы художественного образования будущих учителей начальной школы.

This article deals with the problem of the art education of the students who are studying at the Pedagogical University. It is important today that the main task of the pedagogical science is to make system of the art education and of future teacher of a primary school.

Соціально-економічні та політичні зміни в українському суспільстві, досягнення світової думки на Україні, гуманізація вищої школи у відповідності з Законодавством України Законом "Про освіту" (1991), "Про вищу освіту" (2002), а також умовами реалізації "Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті" (2001) вимагають якісно нового підходу у вирішенні проблеми